

Latina pro historiky umění 14. lekce

- 1./ Indikativ perfekta aktiva - opakování
- 2./ Orbis Latinus – Bezpředložkové vazby - opakování
- 3./ Substantiva 3. deklinace

Překladové cvičení – 1. část

V pátek 15. března nebude cvičení. Náhradou bude samostatná práce. Je dobrovolná, její splnění však bude hodnoceno maximálně 5 body, které se započtou do závěrečného testu.

Mezi 8. až 20. březnem 2024 připravíte zadání souvislého textu pro překlad v rozsahu 7 až 10 vět. Zadání bude česky, k němu bude i Vaše latinské řešení. Mělo by jít o jednoduchý příběh na libovolné téma (inspirovat se můžete třemi nejlepšími texty z loňského roku nebo textem z domácí přípravy z první lekce jarního semestru - cvičení 9 Episcopus pius..., ale Vaší fantazii se meze nekladou). Použít však můžete pouze probranou gramatiku a ideálně i slovní zásobu. V nejnútnejších případech lze použít i novou slovní zásobu a neznámou gramatiku, v tom případě však u nových slovíček (odpovídajících probrané gramatice) uvedete v závorce jejich latinský slovníkový tvar, u zcela neznámé látky její překlad.

Text ve Wordu odevzdáte do středy 20. března 2024 na e-mail dolejsi@udu.cas.cz. Zreviduji ho a případně Vám ho vrátím s komentářem k opravení/vylepšení. Takto získáte max. 5 bodů do závěrečného testu.

Překladové cvičení – 2. část

V pátek 29. března nebude cvičení. Náhradou bude samostatná práce. Je dobrovolná, její splnění však bude hodnoceno maximálně 5 body, které se započtou do závěrečného testu.

V sobotu 23. března Vám pošlu cizí zadání překladového cvičení, které vypracujete a pošlete na kontrolu na dolejsi@udu.cas.cz nejpozději do středy 3. dubna 2024. Dostanete pak zpětnou vazbu i od autora, jak se Vám překlad podařil. Takto získáte dalších max. 5 b do závěrečného testu.

Překladové cvičení – ukázky z loňského roku

3. místo – O sporu

Zadanie:

O spore

Najctihodnejší pán biskup Martin rozhodol (discepto, are, avi, atum) o novej výzdobe (decoratio, onis, f.) starého (atiquus, a, um) kostola v Levoči (latinský ekvivalent nájdete pomocou Orbis Latinus). Najprv privolal remeselníkov (faber, bri, m.) z mesta. Práca remeselníkov však nebola (non erat) kvalitná (excelsus, a, um). Pán biskup Martin nebol (non erat) spokojný (contentus, a, um). Potom privolal slávneho švédskeho (Sueticus, a, um) stolára (arcularius, ii, m) Vavrince (Lauretius, ii, n.) a sochára Ferdinanda (Ferdinandus, i, m.) z Grazu (latinský ekvivalent nájdete pomocou Orbis Latinus). Stolár a sochár začali zdobiť kostol krásnymi dielami. Stolár začal pripravovať (paro, are, avi, atum) krásne sochy. Urazený (offensus, a, um) sochár nepracoval. Na sviatok (festum i, n.) Narodenia (Nativitas, atis, f.) Panny Márie (Virgo, inis, f.; Maria, ae, f.) patrónky (patrona, ae, f.) chrámu dobrý biskup Martin privolal sochára a stolára vyriešiť (ordino, are, avi, atum) spor (lis, litis, f.). Vavrinec a Ferdinand si (sibi) odpustili (condono, are, avi, atum). Nakoniec pán biskup chválil nádhernú výzdobu kostola

Riešenie:

De lite

Reverendissimus Dominus Episcopus Martinus de decoratione nova ecclesiae antiquae Leutschoviae disceptabat. Primum fabros ex oppido vocabat. Sed labor fabrorum non erat excelsus. Dominus Episcopus Martinus non erat contentus. Deinde episcopus clarum arcularium Laurentium Sueticum et statuarium Ferdinandum Graecio vocabat. Arcularius et statuarius operibus pulchris ecclesiam ornare inchoabant. Arcularius stauas pulchras parare inchoabat. Statuarius offensus non laborabat. Festo Nativitatis Beatae Virginis Mariae Patronae templi Episcopus bonus Martinus statuarium et arcularium litem ordinare vocabat. Laurentius et Ferdinandus sibi condonabant. Postremum Dominus Episcopus decorationem opulentam ecclesiae laudabat.

Překladové cvičení – ukázky z loňského roku

2. místo – Překvapení

Zadání:

Překvapení (Res nova)

V zapomenuté (*obliterus, a, um*) knihovně je stará (*inveteratus, a, um*) kniha. Tu (*hic*) knihu dostal (*impetro, are, avi, atum*) syn (*filius, i, m.*) významného (*amplus, a, um*) vojáka Augusta. Chlapec maloval malé obrázky světic. Jednou (*aliquando*) se chlapec horlivě modlil v malé kapli. Farář kaple našel (*exploro, are, avi, atum*) chlapcovy malé kresby. Chlapcovy obrázky si přál (*opto, are, avi, atum*) pro kapli. Chlapec namaloval vysoko nad (použijte předložku *super*, která se chová stejně jako předložka *in*) oltář krásný obraz Bohorodičky. Farář chlapcovu práci posuzoval a chválil a poté chlapci daroval (*dono, are, avi, atum*) knihu o slavných vojácích. Jaké překvapení! (Ecce res nova!) V knize je i chlapcův otec Augustus.

Řešení:

Res nova

In bibliotheca oblitera liber inveteratus est. Hic liber filius ampli militis Augusti impetrabat. Puer picturas parvas feminarum sanctarum delineabat. Aliquando puer in parvo sacello strenue orabat. Parochus sacelli picturas parvas pueri explorabat. Picturas pueri pro sacello optabat. Puer alte super altare imaginem pulchram Genitricis Dei delineabat. Parochus laborem pueri aestimabat et laudabat et deinde puero librum de militibus claris donabat. Ecce res nova! In libro etiam pater pueri Augustus est.

Překladové cvičení – ukázky z loňského roku

1. místo – Smrt v Benátkách

Zadanie:

Smrt' v Benátkach

Počúvajte známu povest' o maliaroch! Učený majster a tovariš boli povolaní do **Benátok** kvôli veľkej práci na architektúre vysokej rezidencie. Práca sa začala a **skúsený** majster dobre pomáhal tovarišovi. Práca **bola** dlhá a maliari horlivo zdobili rezidenciu. Maliari stáli u stavby a majster kvôli **stiesnenosti** lešenia **spadol** do mora a **bol mŕtvy**. Továriš **plakal** a **prosil o pomoc** námorníka. Pre česť a slávu majstra bol namaľovaný pekný obraz učňom na trámový strop rezidencie.

Bonusová úloha: Aký slávny film / knihu aluduje názov textu?

mors, mortis, f. - smrt'

ausculto, are, avi, atum – napäto (česky- napjatě) počúvať

Pictor, ōris, m.- maliar (3. deklinácia)

Benátky - latinský názov nájdete pomocou Orbis Latinus

Faber, a, um. – skúsený, remeselný, dovedný

bene – dobre

supplico, are, avi, atum - prosit' o pomoc (spája sa s datívom)

Erat – 3. os. ind. impf. od slovesa esse - bol, bola, bolo

angustitas, atis, f. - stiesnenosť

Dēvolō, āre, āvi, ātum – spadnúť, zletieť dole

mortuus, a, um - mŕtvy

Plōrō, āre, āvi, ātum – plakať, hlasno nariekať

Riešenie:

Mors in Venetiis

Auscultate famam famosam de pictoribus! Magister doctus et famulus Venetias propter laborem magnam in architectura residentiae altae vocabantur. Labor ichoabat et magister faber bene famulo iuvabat. Labor longa erat et pictores strenue residentiam ornabant. Pictores apud fabricam stabant et magister propter angustitatem pegmatis in mare devolabat et mortuus erat. Famulus plorabat et nautae supplicabat. Pro honore et gloria magistri a famulo in tabulatum residentiae pictura pulchra delineabatur.

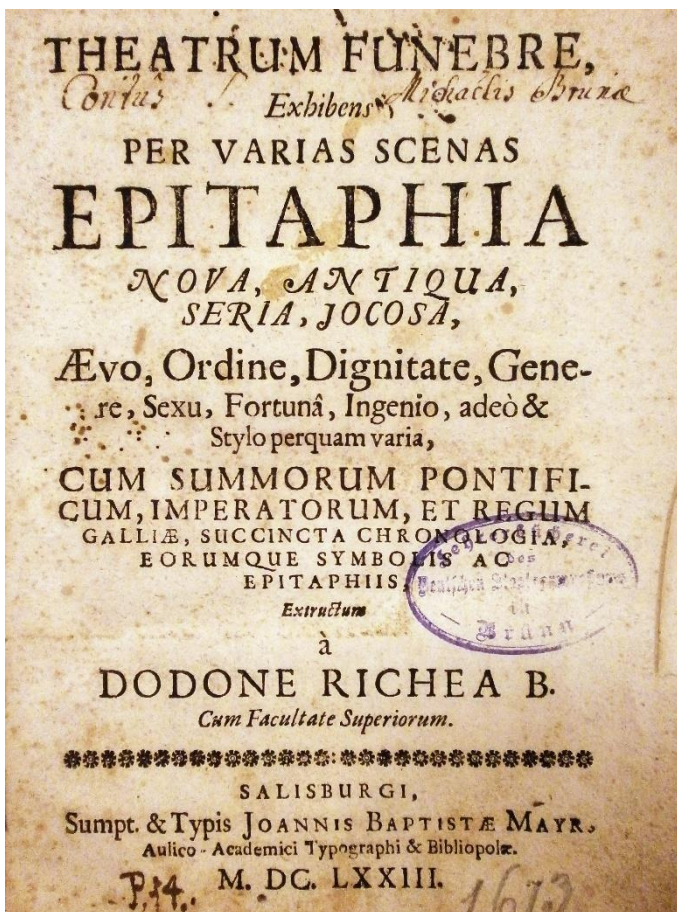
Domácí příprava - řešení

a.) V encyklopedii *Orbis Latinus* dostupné na:

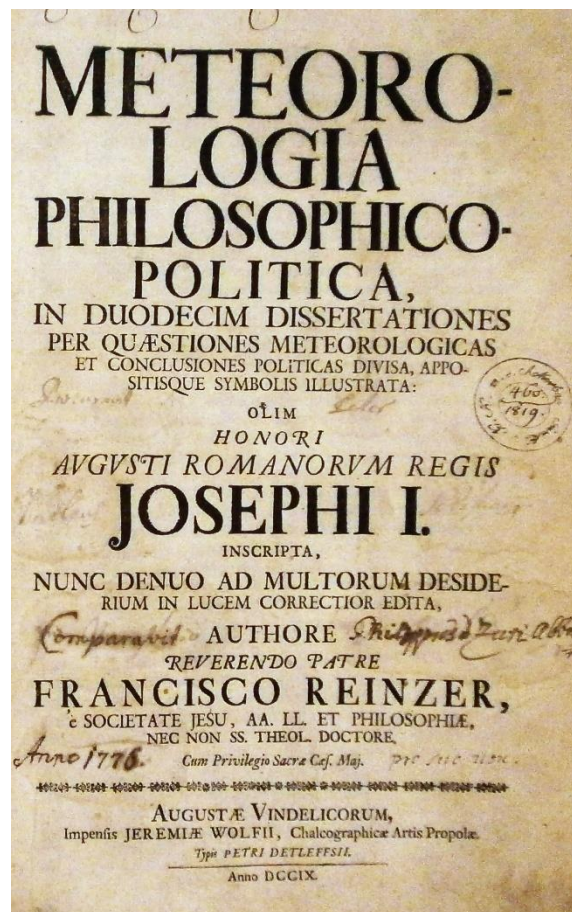
<http://www.columbia.edu/acis/ets/Graesse/contents.html>

najděte místo, kde byly vytištěny následující tisky:

1.

2.

1. *Theatrum funebre* (epitafy, symboly, emblémy a verše vhodné pro výzdobu funerálních efemerních architektur) **vytištěno v Salzburgu.**

Salisburgi – gen. sg. – bezpředložková vazba na otázku Kde? Ubi? od Salisburgum ī, n. Salzburg město v Rakousku (latinsky též Iuvavum-název sídliště založeného v 1. stol. n. l.)

<http://www.columbia.edu/acis/ets/Graesse/orblati.j.html#Juvavum>

2. *Meteorologia Philosophico politica* (Symbolické zrcadlo pro Josefa I.) **vytištěno v Augsburgu.**

Augustae Vindelicorum – gen. sg. – bezpředložková vazba na otázku Kde? Ubi? od Augusta Vindelicorum, ae, f. Augsburg město v Bavorsku (též Augustidunum, od 1. stol. n. l., správní centrum provincie Raetie)

<http://www.columbia.edu/acis/ets/Graesse/orblat.a.html#Augusta Vin>

Domácí příprava - řešení

Cvičení 10

b.) *Přeložte věty z latiny do češtiny a pak je (jsou-li pasivní) převedte do aktiva. Použijte indikativ perfekta activa:*

Rōsae rubrae a feminīs bonīs et puerīs doctīs recte laudābantur.

Pasivně: *Rudé růže byly správně chváleny dobrými ženami a učenými chlapci.* / Aktivně: *Dobré ženy a učení chlapci správně chválili rudé růže.*

Feminae bonae et pueri docti rosas rubras laudaverunt.

Epicopus fāmōsus sacellum novum in monastēriō perite nōn fundat.

Prezens: *Věhlasný biskup nezakládá zkušeně v klášteře novou kapli.* / Perfektum: *Věhlasný biskup v klášteře zkušeně nezaložil novou kapli.*

Epicopus fāmōsus sacellum novum in monastēriō perite nōn fundavit.

Liber opulentus ā magistrō clārō puellae bonae docte donātur.

Pasivně: *Nákladná kniha je slavným učitelem moudře věnována dobré dívce.* / Aktivně v perfektu : *Slavný učitel moudře věnoval nákladnou knihu dobré dívce.*

Magister clarus puellae bonae librum opulentum docte donavit.

Domácí příprava - řešení

Cvičení 10

c) *Přeložte do latiny:*

Farář se nemodlil před vysokou bránou.

Plebānus ante portam altam nōn orāvit.

Krásná socha je v rozlehlém klášteře zdobena slavným řezbářem.

Stātua pulchra in monastēriō lātō ā lignāriō clārō ornātur.

Velké a krásné sochy byly opěvovány učenými básníky.

Magnae et pulchrae stātuae ā poetīs doctīs cantābantur.

Substantiva 3. deklinace

Do 3. deklinace patří substantiva zakončená v **gen. sg.** na **-is**.

V **nom. sg.** jsou zakončena **různě** např. **-tās** (hūmānitās, tātis, f. *lidskost*), **-ō** (praecō, ōnis, m. *blasatel*), **-us** (opus, eris, n. *dílo*) **-s** (hospēs, itis, m. *host*), **-or** (honor, ōris, m. *čest*) **-e** (mare, is, n. *moře*) atd.

Jednotlivé tvary tvoříme tak, že od **gen. sg.** odtrhneme -is a k vzniklému tvaru připojujeme pádové koncovky.

Ve 3. deklinaci jsou zastoupena jména všech tří rodů (maskulina, feminina, neutra)

Vzory pro maskulina a feminina: **sacerdōs, ōtis, m.** *kněz* a **cīvis, is, m.** *občan / měšťan*
pro neutra: **opus, eris, n.** *dílo* a **altāre, aris, n.** *oltář*

Substantiva 3. deklinace

Vzory pro maskulina a feminina: **sacerdōs, ōtis, m.** *kněz* pro konsonantické kmeny a **cīvis, is, m.** *občan* pro i-kmeny

sg.	nom.	sacerdōs	cīvis
	gen.	sacerdōt- is	cīv- is
	dat.	sacerdōt- ī	cīv- ī
	ak.	sacerdōt- em	cīv- em
	vok.	sacerdōs!	cīvis!
	abl.	sacerdōt- e	cīv- e
pl.	nom.	sacerdōt- ēs	cīv- ēs
	gen.	sacerdōt-um	cīv-ium
	dat.	sacerdōt- ibus	cīv- ibus
	ak.	sacerdōt- ēs	cīv- ēs
	vok.	sacerdōt- ēs!	cīv- ēs!
	abl.	sacerdōt- ibus	cīv- ibus

Substantiva 3. deklinace

Podle vzoru **cīvis** se skloňují substantiva:

1/ která mají v nominativu a genitivu singuláru stejný počet slabik (tzv. **stejnoslabičná**) a jsou v nom. sg. zakončena na **-is** nebo **-ēs** (např. pestis, is, f. *mor*-gen. pl. **pestium**)

2/u nichž bezprostředně před genitivním zakončením na **-is** předchází alespoň dva konsonanty. V nom. a gen. sg. mají obvykle různý počet slabik (tzv. **různoslabičná**) a v nominativu bývají zakončena na **-s** nebo **-x** (např. mōns, tis, f. *hora* – gen. pl. **mōntium**; arx, cis, f. *brad* – gen. pl. **arcium**)

Všechna ostatní feminina a maskulina se skloňují podle vzoru sacerdōs.

Oba vzory se **liší** pouze v **genitivu plurálu**, kde má sacerdōs zakončení na **um** cīvis na **ium**
sacerdōtum x cīvium.

Vokativ je u obou vzorů **roven** nominativu, at' je jeho zakončení jakékoli.

Substantiva 3. deklinace

Vzory pro neutra **opus, eris, n. dílo** a **altāre, aris, n. oltář**

sg.	nom.	opus	altāre
	gen.	oper- is	altār- is
	dat.	oper- ī	altār- ī
	ak.	opus	altār- e
	vok.	opus!	altāre!
	ab.	oper-e	altār-ī
pl.	nom.	oper- a	altār- ia
	gen.	oper-um	altār-ium
	dat.	oper- ibus	altār- ibus
	ak.	oper- a	altār- ia
	vok.	oper- a!	altār- ia!
	abl.	oper- ibus	altār- ibus

Substantiva 3. deklinace

Podle vzoru opus se skloňují konsonantické kmeny, podle vzoru altāre i-kmeny.

Podle vzoru altāre se skloňují všechna neutra 3. deklinace zakončená v **nom. sg.** na **–e** (rēte, tis, n. síť) , **-al** (animal, ālis, n. zvíře), **-ar** (exemplar, āris, n. příklad)

Ostatní neutra se skloňují podle vzoru opus.

I u 3. deklinace platí pravidlo o neutrech-v sg. má **nom. ak.** a **vok. stejné zakončení**, v **pl.** má **nom. ak.** a **vok.** stejný tvar a na posledním místě vždy **a**.

Oba vzory se liší:

a) v abl. sg.	-e (opere)	-ī (altāri)
b) v nom. ak. a vok. pl.	-a (opera)	-ia (altāria)
c) v gen. pl.	-um (operum)	-ium (altārium)

Pozn. U skloňování substantiv 3. deklinace pak existuje řada výjimek.

Slovní zásoba k 3. deklinaci

Vzor sacerdōs

pēs, pēdis, m. *noha, stopa*

cīvitās, cīvitātis, f. *město, občanství*

īnscrīptiō, īnscrīptiōnis, f. *nápis*

coniūx, coniūgis, m. f. *manžel, manželka*

dux, ducis, m. f. (gen. pl. ducum) *vůdce, kníže, vévoda* archidux, cis, m. *arcivévoda*

prīnceps, prīncipis, m. *přední, šlechtic, kníže*

eques, equitis, m. *jezdec, rytíř*

mīles, militis, m. *voják, rytíř*

impressor, impressōris, m. *tiskař*

murātor, muratōris, m. *zedník*

honor, honōris, m. *čest*

labor, labōris, f. *práce*

lapis, lapidis, m. *kámen*

genitrīx, genitrīcis, f. *rodička* (genitrīx Deī *Bohorodička, Panna Marie*)

martyr, martyris, m. f. *mučedník, mučednice*

imāgō, imaginis, f. *obraz, malba, rytina*

sculptor, sculptōris, m. *sochař*

Slovní zásoba k 3. deklinaci

Vzor cīvis

arx, arcis, f. *hrad, tvrz*

calix, calicis, m. *kalich*

pestis, pestis, m. *mor, nákaza*

ignis, ignis, m. *ohně*

Vzor opus

foedus, foederis, n. *smlouva*

pēgma, pēgmatis, n. *lešení, trámoví, bednění*

flūmen, flūminis, n. *řeka, proud*

fulmen, fulminis, n. *blesk*

pondus, ponderis, n. *váha*

Vzor altāre

exemplar, exemplāris, n. *příklad*

mare, maris, n. *moře*

hospitāle, hospitālis, n. *nemocnice, špitál*

Domácí příprava

Cvičení 11

1/ Vytvořte pády k substantivům

I. genitrīx, ĩcis, f. *rodička*

- a.) dat. sg.
- b.) abl. pl.
- c.) vok. pl.

II. arx, cis, f. *hrad*

- a.) gen. pl.
- b.) ak. sg.
- c.) abl. sg.

III. pēgma, atis, n. *lešení*

- a.) nom. pl.
- b.) gen. sg.
- c.) ak. sg.

IV. exeplar, āris, n. *příklad*

- a.) nom. pl.
- b.) abl. sg.
- c.) gen. pl.

Domácí příprava

2/ Určete všechny možné pády a přiřaďte substantiva k deklinaci a vzoru

- a.) episcopum
- b.) civitatum
- c.) foedera
- d.) hospitali

3/ Věty v singuláru převedte do plurálu a opačně a přeložte. Nová slovní zásoba servō, āre, āvī, ātum zachovávat, dodržovat

- a.) Foedera clara ā magistris doctis pie servantur.

- b.) Ecclesia alta ā sacerdotē reverendō fundabatur.

Domácí příprava

Cvičení 12

Přeložte z češtiny do latiny. Používejte indikativ perfekta aktiva:

- 1/ Nejdůstojnější kněz patřičně založil malý klášter před branami krásného města.
- 2/ Zkušeni malíři nakreslili na hradě nádherné obrazy a bohatý král umělce dlouze chválil.
- 3/ Velký oheň započal mezi sloupy dlouhého kostela.
- 4/ Svatý biskup posoudil dobrá díla zbožného sochaře.
- 5/ Zkušeni učitelé nechválili lakomá knížata.